

KS. MARCIN WYSOCKI

**„BISKUP MARCIN KROMER (1512-1589).
W SŁUŻBIE KOŚCIOŁA, OJCZYZNY
I ZIEMI BIECKIEJ”, RED. W. KRET, S. ZYCH,
BIECZ 2013, S. 180, ISBN 978-83-60944-57-8**

Rok 2012 – w którym obchodzono pięćsetną rocznicą urodzin Marcina Kromera – był okazją do licznych naukowych spotkań poświęconych postaci w ostatnich latach niedocenianej i nieco zapomnianej. Odbywały się one przede wszystkim w miejscach związanych z życiem i działalnością Kromera. Warto tu przywołać konferencję, którą zorganizowano w dniach 19-20 września w Olsztynie i w Lidzbarku Warmińskim, gdzie w latach swej biskupiej posługi na Warmii mieszkał biskup Kromer. Tytuł konferencji brzmiał: „Marcin Kromer i jego czasy 1512-1589”. Druga z konferencji odbyła się 9 listopada w Krakowie, z którym Kromer związany był przez studia i pracę w kancelarii królewskiej. Miała ona miejsce w Bibliotece Jagiellońskiej i była zatytułowana: „Marcin Kromer (1512-1589) – polski Liwiusz z Biecza”. Oczywiście na mapie naukowych wydarzeń Roku Kromera w Polsce nie mogło zabraknąć również miejsca narodzin polskiego historyka. 12 li-

---

KS. DR MARCIN WYSOCKI, kapłan archidiecezji warmińskiej, adiunkt w Katedrze Patrologii Greckiej i Łacińskiej KUL, członek Międzynarodowej Fundacji Theobalt, North American Patristic Society, Sekcji Patrystycznej przy Komisji Nauki Wiary Episkopatu Polski, Europejskiego Stowarzyszenia Teologii Katolickiej - Sekcja Polska, International Association of Patristic Studies (AIEP). Kontakt: mwysocki@kul.lublin.pl

stopada 2012 r. odbyła się zatem w Bieczu konferencja naukowa „Biskup Marcin Kromer 1512-1589. W służbie Kościoła, Ojczyzny i Ziemi Bieckiej”, której pokłosiem jest recenzowana książka pod tym samym tytułem.

Praca zbiorowa zatytułowana *Biskup Marcin Kromer 1512-1589. W służbie Kościoła, Ojczyzny i Ziemi Bieckiej* jest 24. pozycją wydaną w ramach serii *Biblioteka Ośrodka Archiwów, Bibliotek i Muzeów Kościelnych KUL*. Składa się z 11 rozdziałów będących rozszerzoną wersją wygłoszonych w czasie sympozjum referatów.

Całość otwiera wstęp jednego z redaktorów – ks. Władysława Kreta, proboszcza parafii kolegiackiej Bożego Ciała w Bieczu, która była miejscem obrad sympozjalnych. Pierwszy rozdział tej swoistej monografii, autorstwa pracownika Instytutu Leksykografii KUL i historyka dziejów najnowszych, ks. Stanisława Tylusa SAC, ukazuje *Episkopat polski doby reformy trydenckiej (do końca XVI w.)* i jest doskonałym wstępem merytorycznym do omawiania postaci biskupa Marcina Kromera, który był przecież członkiem ówczesnego Episkopatu. Poznanie środowiska biskupów w kontekście reformy trydenckiej pozwala zrozumieć ówczesny Kościół i działania biskupa Kromera. Autor ukazuje najpierw Sobór Trydencki i jego owoce, następnie recepcję postanowień trydenckich w Polsce, a wreszcie przedstawia najznamiensze postaci ówczesnego Episkopatu. Dokonuje tego w formie bardzo skondensowanej i skrótowej – encyklopedycznej – co jest zarówno plusem, jak i równocześnie minusem tegoż rozdziału omawianej monografii.

Drugi przyczynek naukowy w monografii dotyczącej postaci bp. Kromera zawęza krąg rozważań do Ziemi Bieckiej. Ks. Krzysztof Szopa z Rzeszowa ukazuje w nim *Kościelne dzieje Biecza w XVI wieku*. W solidnym opracowaniu autor przedstawia związki miejscowości z parafią, prezentując historię bieckiej parafii od jej początków po wiek XVI, będący przedmiotem zainteresowania opracowania. Ks. Szopa opisuje duchowieństwo posługujące w XVI wieku w Bieczu, instytucje parafialne oraz świątynie, wokół których toczyło się szesnastowieczne życie religijne mieszkańców Biecza.

Kolejny artykuł – wynik współpracy pana Bartosza Walickiego i ks. Sławomira Zycha – dokonuje istotnego dla całościowego ukazania środowiska Marcina Kromera przedstawienia *Dziejów reformacji protestanckiej w dekanacie bieckim na przykładzie Binarowej i Gorlic*. Autorzy ukazują na przykładzie owych dwóch miejscowości dzieje parafii objętych aktywnością protestancką – obie związane z Bieczem i Marcinem Kromerem w sposób szczególny (z Binarowej wszak pochodziła matka biskupa). Z pewnością dużo ważniejszym i ciekawszym byłoby jednak opracowanie środowiska prote-

stanckiego Biecza, tym bardziej, że – jak zauważają autorzy – tam „pierwsze akcenty reformacyjne zaobserwowano już w pierwszej połowie XVI wieku” (s. 45).

Kolejny przyczynek spełnia już wprost wyrażony przed chwilą postulat zainteresowania badaczy rodzinnym miastem Marcina Kromera. Gabriela Ślawska ukazuje w nim *Związki Marcina Kromera z Bieczem*, podkreślając jego relacje rodzinne, związki z kościołem parafialnym, szkołą i miastem, które w większości polegały na hojnych donacjach. Autorka przypomniała także pośmiertne związki biskupa Kromera z rodzinnym Bieczem, a raczej pamięć bieczan o swym wielkim rodaku. W kolejnym artykule, zatytułowanym *Pochodzenie społeczne Marcina Kromera a jego herb*, Edward Gigilewicz z Instytutu Leksykograficznego KUL przedstawił kwestie związane, jak wskazuje tytuł, z posługiwaniem się przez Marcina Kromera herbem zarówno przed objęciem biskupstwa warmińskiego jak i po tym fakcie, wskazując na okoliczności przyznania herbu i jego zmiany. Artykuł zawiera także ilustracje – co w przypadku dyscypliny nieco plastycznej, jaką jest heraldyka, jest niezmiernie ważne – ukazujące gmerki i poszczególne stadia herbu.

Artykuł ks. Waldemara Witolda Żurka z Ośrodka Archiwów, Bibliotek i Muzeów Kościelnych KUL prezentuje z kolei *Marcina Kromera – Biskupa Warmińskiego*. Wydaje się, że studium to powinno znaleźć się nieco wcześniej w układzie książki, gdyż ukazuje całą postać Marcina Kromera, a nie tylko jego warmińskie lata. Autor przedstawia środowisko rodzinne i wykształcenie, działalność pisarską, aktywność dyplomatyczną, drogę do biskupstwa, niestety jednak w stopniu znikomym koncentruje się na tytułowym okresie życia Kromera, jakim były lata jego zasiadania na stolicy warmińskiej. Jest to zasadniczy mankament tej części – należałoby więc zmienić tytuł rozdziału, aby mylnie nie wskazywać na treść, która stanowi zaledwie niewielką część całości.

Troska bpa Marcina Kromera o rozwój diecezji wendeńskiej w korespondencji z miejscowym duchowieństwem to zagadnienie omówione przez Roberta Sawę z Instytutu Leksykograficznego KUL. W ciekawym i pionierskim opracowaniu autor ukazuje zaangażowanie biskupa warmińskiego w okrzepnięcie i rozwój młodej diecezji wendeńskiej obejmującej terytorium Inflant. Szkoda, że autor nie podaje namiarów bibliograficznych na omawiane w tekście listy, co mogłoby zainteresowanym naukowcom ułatwić pracę.

W dalszej kolejności następują trzy opracowania poświęcone Marcinowi Kromerowi jako autorowi dzieła *De origine et rebus gestis Polonorum libri XXX*. W pierwszej, zatytułowanej *Marcin Kromer – polski Liwiusz? Czyli*

rzecz o narracji kromerowej *Historii*, piszący niniejsze słowa próbuje odpowiedzieć na pytanie: dlaczego Marcin Kromer nazywany jest polskim Liwiuszem? W zamieszczonym artykule dokonuje tego poprzez ukazanie narracji dzieła, jako spełniającej wszelkie wymogi renesansowej, ale i antycznej, narracji dzieła historycznego. W drugiej pracy, zatytułowanej *Topika historiograficzna Marcina Kromera na podstawie opisu wyprawy bukowińskiej* („*De origine... liber XXX*”), Agnieszka Dziuba z KUL ukazuje, na podstawie tytułowego fragmentu dzieła, realizację przez Kromera założeń gatunku i topiki historiografii. Trzeci artykuł, dotyczący retorycznej formy głównego dzieła Marcina Kromera, autorstwa Moniki Krajewskiej, zatytułowany jest *Geneza państwa polskiego w oczach Marcina Kromera. Analiza na wybranych przykładach z Kroniki polskiej ‘De origine et rebus gestis Polonorum libri XXX’*. Pozycja ważna zarówno z punktu widzenia literackiego, jak i historycznego. Ostatnią część stanowi artykuł Krzysztofa Haptasia pod tytułem *Książki autorstwa Marcina Kromera w zbiorach parafialnych archidiaconatu sądeckiego w XVI-XVIII w.*, który ukazuje ubogi, niestety, stan posiadania dzieł Kromera przez biblioteki parafialne, co mogło – jak się wydaje – w konsekwencji prowadzić do tego, że współcześnie Marcin Kromer jest jednak historykiem znacznie zapoznanym.

Prezentowana książka – obejmująca jedenaście monograficznych przyczynków do poznania życia, działalności i twórczości biskupa Marcina Kromera – jest pozycją ważną i wypełniającą dotkliwą lukę w opracowaniach dotyczących tegoż autora. Porusza całe spektrum zagadnień: od najbardziej ogólnych, dotyczących środowiska, w którym żył aż po zagadnienia szczegółowe, omawiające fragmenty jego dzieł. Redaktorzy zadbali, aby z jednej strony przedstawić postać i dzieło biskupa Marcina w sposób przystępny dla laika, a z drugiej dać materiał do dalszych badań nad postacią tego wybitnego humanisty i duchownego. Niestety, nie jest to *opus perfectum* – redaktorzy nie ustrzegli się błędów: gdzieś literówka, błędny tytuł głównego dzieła Marcina Kromera (s. 147). Wydaje się także, że w całości publikacji mógłby zostać ujednolicony styl przypisów. Do całości obrazu brakuje zaś monograficznego opracowania czasów dworskich Kromera, co pozwoliłoby niejako wypełnić tytuł monografii o służbę Ojczyźnie. Nie wpływa to jednak na wartość dzieła, które ukazuje biskupa Marcina Kromera jako wybitną postać w służbie Kościoła, historii, ziemi bieckiej i warmińskiej. Pozostaje również mieć nadzieję, że na dalsze publikacje i badania osoby biskupa Marcina nie trzeba będzie czekać do kolejnej rocznicy.